

Przemysław Szczygieł, *Bunt. Przestrzeń uczenia się dorosłych*, seria wydawnicza *Poza Kulturową Oczywistością*, Wydawnictwo Naukowe DWS, Wrocław 2022, ss. 261

Problematyka buntu nabrała ponownie znaczenia w polskiej przestrzeni publicznej po ogłoszeniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji eugenicznej w 2020 r. Odpowiedzią na to były masowe protesty na ulicach oraz inne formy buntu w dużych i małych miastach organizowane przez kobiety oraz osoby solidaryzujące się z głoszonymi przez Ogólnopolski Strajk Kobiet hasłami, które objęły już różne obszary życia społecznego w imię walki o wolność. Ziściły się zatem apele o większe zaangażowanie społeczno-polityczne obywateli RP wygłaszane od dawna przez różne środowiska mniejszościowe, aby wyrazić w ten sposób sprzeciw wobec systemowych nierówności społecznych w Polsce, co postuluje autor książki w ostatnim akapicie recenzowanej pozycji.

Bunt jest kategorią pojęciową wspólną dla wielu dyscyplin nauk społecznych i humanistycznych, jednak w naukach pedagogicznych, w tym andragogice, nieczęsto stanowił przedmiot refleksji naukowej. Tym bardziej zatem cieszy podjęcie tego rodzaju problematyki oraz jej realizacja w drodze badań empirycznych i z perspektywy andragogicznej najpierw w ramach rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Alicji Jurgiel-Aleksander, prof. UG, a teraz jako pozycji książkowej. Należy na wstępie podkreślić, że książka została wyróżniona w konkursie Rady Funduszu Stypendialnego im. Roberta Kwaśnicy i w nagrodę opublikowana w serii wydawniczej „Poza Kulturową Oczywistością” przez Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Kluczową kwestią badań i refleksji naukowej w recenzowanej rozprawie doktorskiej jest uchwycenie relacji między działaniem buntowniczym w jego różnych formach a uczeniem się i konstruowaniem tożsamości buntowników – jest to zadanie ambitne, trudne, obciążone ryzykiem, czego autor jest świadomy, dzieląc się refleksją na ten temat oraz troszcząc się o transparentność swoich poglądów oraz badań na każdym etapie reali-

zacji swojego naukowego przedsięwzięcia. Inną cechą książki Przemysława Szczygła jest troska o andragogiczny wymiar prowadzonych badań i refleksji naukowej, stawianie go w centrum rozważań, nasycenie pojęciami pedagogicznymi, interpretacją andragogiczną, a przy tym efektywne korzystanie z dorobku innych nauk.

Książkę otwiera rozdział pt. „Bunt w refleksji pedagogicznej i andragogicznej”. Głównym atutem rozdziału jest autorska klasyfikacja znaczeń nadawanych buntom wyprowadzona ze studiów literatury różnych dyscyplin naukowych. Narracja w rozdziale ma charakter dyskursywny – autor dyskutuje na kartach książki z innymi badaczami problematyki buntu, dzieli się swoimi poglądami i wyprowadza z tego oryginalne wnioski. W rozdziale drugim znajdujemy szczegółowo wyłożone metodologiczne założenia badań własnych. Autor, obok wskazania kluczowych kwestii metodologicznych, odsłania głębsze warstwy założeń ontologicznych, epistemologicznych i badań własnych w paradygmacie interpretatywnym. Dzielili się refleksją na temat ograniczeń metody biograficznej, jaką zastosował w swoich badaniach, a dalej z dylematami dotyczącymi translacji, pozycji badacza, relacji władzy oraz etyczności, które towarzyszyły jego badaniom. Taki sposób prowadzenia narracji służy transparentności założeń metodologicznych, które następnie można weryfikować na etapie analizy danych, co sumarycznie zapewnia wiarygodność i rzetelność prezentowanych w dalszych rozdziałach wyników badań.

Wyniki badań nad buntom jako przestrzenią uczenia się zostały zawarte w trzech rozdziałach, w których zaprezentowano indywidualne sposoby rozumienia buntu przez osoby badane, koncepcje znaczeń buntu osób badanych, wymiary uczenia się buntowników w ujęciu jednostkowym oraz mechanizmy wspólnotowego uczenia się buntowników. Ogląd z perspektywy jednostkowej i wspólnotowej daje możliwość przechodzenia od szczegółu do ogółu, czego rezultatem jest konstruowanie przez autora koncepcji badanych fenomenów i zjawisk. W rozdziale szóstym autor wskazuje na cztery płaszczyzny interpretacji wyników całego badania, tj. identyfikacji kompetencji obywatelskich, potencjalnego sprawstwa badanych buntowników w przestrzeni prywatno-publicznej, implikacji dotyczących konstruowanej w toku uczenia się i działania tożsamości buntowników oraz znaczenia buntu dla konstrukcji świata społecznego. W rezultacie otrzymujemy wartościową koncepcję buntu objaśniającą badane zjawisko z andragogicznej perspektywy, która może być z powodzeniem wykorzystywana w teorii i praktyce (edukacyjnej) oraz inspirować do dalszych badań.

Wskazane wyżej mocne strony publikacji pozwalają stwierdzić, że jest to bardzo wartościowa lektura dla teoretyków i praktyków edukacji dorosłych oraz dyscyplin pokrewnych. Stanowi bowiem autorską propozycję opisu fenomenu nieformalnego uczenia się na przykładzie działań buntowniczych i dzięki temu wnosi nową jakość do dyskursu andragogicznego.

Hanna Solarczyk-Szwec

<https://orcid.org/0000-0003-4741-4465>
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu